

*Гагач Віталій Анатолійович -
ад'юнкт кафедри кримінального
процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»*

МОНІТОРИНГ БАНКІВСЬКИХ РАХУНКІВ ЯК ЗАСІБ РОЗСЛІДУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Із метою забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) 12 лютого 2015 р. було внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, згідно з якими винятково підрозділам НАБУ надано право проводити таку негласну слідчу (розшукову) дію, як моніторинг банківських рахунків (ст. 269^і) [1]. Вона полягає в інформуванні цих підрозділів про операції, що здійснюються на банківських рахунках.

Моніторинг банківських рахунків проводять за наявності обґрунтованої підозри, що особа здійснює злочинні дії з використанням банківського рахунку, або з метою розшуку чи ідентифікації майна, яке підлягає конфіскації, зокрема спеціальній, у кримінальних провадженнях, котрі належать до підслідності НАБУ. Прокурор може звернутися до слідчого судді в порядку, передбаченому ст. 246, 248, 249 КПК України, для винесення ухвали про моніторинг банківських рахунків [2]. клопотання прокурор складає відповідно до положень ч. 2 ст. 248 КПК України з обов'язковим зазначенням підслідності злочину підрозділу НАБУ [3, с. 157-158]. Додатково цей документ може містити індивідуальні ознаки, наприклад відомості про банківську установу, номер рахунка, адресата відправника/отримувача коштів, час і дату операції.

Відповідно до ч. 2 ст. 269^і КПК України, на виконання ухвали слідчого судді про моніторинг банківських рахунків банк зобов'язаний надавати НАБУ в поточному режимі інформацію про операції, що здійснюються на одному або декількох банківських рахунках. Також слідчий суддя в ухвалі про моніторинг банківських рахунків інформує керівника банківської установи щодо обов'язку не розголошувати інформацію стосовно цієї слідчої дії та відповідної кримінальної відповідальності. На підставі зазначеної ухвали керівник

банківської установи зобов'язаний письмово попередити всіх її працівників, залучених до моніторингу, щодо такого обов'язку [2].

Таким чином, моніторинг банківських рахунків здійснює банківська установа на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням прокурора щодо злочинів, підслідних підрозділам НАБУ. Натомість інші правоохоронні органи обмежені в праві проводити таку негласну слідчу (розшукову) дію. До того ж, детектив підрозділу НАБУ не має права самостійно ініціювати провадження вказаної діяльності.

В Україні до прийняття означених змін здійснювати моніторинг банківських рахунків мали право лише підрозділи Державної служби фінансового моніторингу України щодо злочинів пов'язаних із легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, а також інших підозрілих операцій, сума яких перевищує 150 тис. грн [4]. Стосовно інших злочинів, пов'язаних із фінансовими операціями, функціонування цієї установи було обмежено.

Зарубіжний досвід свідчить, що здебільшого моніторинг банківських рахунків здійснюють підрозділи фінансової розвідки щодо легалізації доходів і фінансування тероризму (Естонія, Латвія, Мальта, Чорногорія тощо). Водночас у таких країнах, як Болгарія, Грузія, Молдова, Словенія, зазначені дії можуть реалізовувати відносно інших злочинів за ініціативи поліції.

Так, у Словенії прокурор може звертатися до суду щодо здійснення моніторингу банківських рахунків на підставі письмового запиту поліції, причому поліція отримує дані лише через прокурора. У Грузії інформацію про фінансові операції банківська установа направляє відразу слідству. Натомість у Литві моніторинг фінансових операцій може бути розпочатий за усним розпорядженням із наступним підтвердженням протягом 24 год [5, с. 55], у Республіці Молдова - за ініціативи спеціальних підрозділів, уповноважених на здійснення спеціальних розшукових заходів [6].

Короткий огляд зарубіжної практики щодо проведення моніторингу банківських рахунків дає змогу стверджувати, що ініціаторами цих дій є підрозділи поліції з протидії злочинам, пов'язаними із фінансовими активами

Отже, з метою налагодження ефективної роботи правоохоронних органів України щодо розслідування фінансових злочинів доцільно внести зміни до ст. 269^і КПК України, якими закріпити право здійснювати моніторинг банківських рахунків за клопотанням прокурора або слідчого (детектива), погодженого з прокурором у кримінальних провадженнях, пов'язаних із фінансовими активами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України від 12 лют. 2015 р. № 198-УШ // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 17. - Ст. 118.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 9-10, 11-12, 13. - Ст. 88.
3. Удалова Л. Д. Кримінальна процесуальна діяльність національного антикорупційного бюро України / Л. Д. Удалова // Вісник Академії адвокатури України. - 2015. - Т. 12, № 2. - С.154-160.
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1702-УП // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 50-51. - Ст. 2057.
5. Тридід О. Закордонний досвід моніторингу банківських рахунків / О. Тридід, К. Орехова // Вісник Національного банку України. - 2014. - № 11. - С. 52-58.
6. О специальной розыскной деятельности [Электронный ресурс] : Закон Республики Молдова от 29 марта 2012 г. № 59. - Режим доступа: <http://lex.justice.md/ru/343452/>. - Загл. с экрана.